

BİDAT VE HURAFELER

Mustafa KILIÇ

I- Konunun Plânı

A-Bidat ve hurafe kavramları

B-Yenilikler ve bidatlar arasındaki farklar

C-Kur'an'ın bidat ve hurafelere bakışı

D-Hadislerde bidat ve hurafe

E-Bidat ve hurafelerin çeşitleri ve kaynakları

1-Uluhiyetle ilgili hurafeler

2-Gayb bilgisi

3-Uğur ve uğursuzluk

4-Ölülerden medet ummak

5-Cinlerle ilgili hurafeler

6-Bazı eski kültürlerin islâmî kimliğe bürünmesi

7-Diğer ilahi dinlerin etkisiyle yerleşen bidat ve hurafeler

8-Gayr-i ilahi dinlerden kalma inanç ve düşünceler

9-Çeşitli siyasi olaylardan sonra üretilmiş bidat ve hurafeler

F-Bidat ve hurafelerin zararları ve onlardan korunma çareleri

1- Bidat ve hurafeler tevhid inancına zarar verirler

2-Bidat ve hurafeler insanları yanlış kararlara ve yanlış uygulamalara sevk ederler

3-Bidat ve hurafeler birkaç nesil sonra değişmez dini kurallar olarak algılanmaya başlarlar

4-Bidatlara karşı yeterli dînî eğitim verilmesi

II- Konunun Açılımı ve İşlenişi

Bidat ve hurafe kavramları açıklanarak konuya başlanır. Daha sonra ilgili ayet ve hadislerle dinin bidat ve hurafelere bakış açısı izah edilir. Hurafeye yakın bir anlam ifade eden esatir kavramı ve Kur'an'daki esatir ile ilgili ayetler değerlendirilir. Bidat ve hurafelerin çeşitleri, kaynakları ve onlardan korunma çareleri anlatılır. Va'zın sonuna doğru konunun özeti verilir ve alınacak en önemli önlemler bir kere daha vurgulanır.

III- Konunun Özet Sunumu

İcat etmek, örneği olmaksızın yapıp ortaya koymak, inşa etmek anlamlarına gelen1 bid’at kelimesi; “Hz. Peygamberden sonra ortaya çıkan ve dini olan her şeydir.”2 diye tarif edilmiştir. Rasul-ü Ekrem, İslam’da güzel bir çığır açana, o çığıra uyanlar bulunduğu sürece sevap verileceğini, kötü bir çığır açana da, aynı şekilde günah yazılacağını ifade etmiş, Hz. Ömer de teravih namazını topluca kılanları görünce, “Bu ne güzel bir bidattir”3 demiştir. Bidat; yapılmasında mahzur bulunmayan “iyi bidat” ve yapılması yasaklanan “kötü bidat olmak üzere ikiye ayrılır. Peygamberimiz zamanında yazılmış olan Kur’an sayfalarını bir mushafta toplamak, teravih namazını cemaatle kılmak, minare ve okullar inşa etmek iyi bidate, kabirlerin üzerine türbe yapmak ve buralara mum dikmek, kötü bidate örnek olarak gösterilebilir. Dini görünümlü olmayan ve dini telakki edilmeyen hususlar bidat sayılmazlar. Mesela bir kimsenin helal olan bir şeyi kendisine yasaklaması bidat değildir; ancak bu yasaklamayı dindarlık vesilesi yapması bidattir.

Akla ve gerçeğe aykırı düşen aldatıcı sözlere hurafe denir. Masal, efsane ve genel olarak gerçek dışı olduğu kabul edildiği halde hoş giden nakil ve rivayetlere de hurafe denilmiştir. Kur’an-ı Kerim; hurafe kelimesi yerine daha çok esâtîr ve esâtîru’l-evvelîn tabirlerini kullanmıştır.4

Hurafe tabiri mantıkî tabanı olmayan, gerçek hayatla ilişkisi bulunmayan inanç ve uygulamalar, iyilik veya kötülük getireceğine inanılan kuvvetler için de kullanılır. Genellikle sihir, büyü ve bunların ürünü olan şeylerle ilgili inançlar da hurafe terimiyle ifade edilir.

Toplumu hurafe ve batıl inançlardan korumak için özellikle anne babaların ve buldukları mahallelerde etkili olan yaşlı kadınların bilgilendirilmesi gereklidir.

IV- Konu İşlenirken Başvurulabilecek Bazı Ayetler

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ
فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

1 Ahkaf, 46/9; Hadid, 57/27

2 Müslim, Sahih, ‘İlim, 47/15, (III, 2059); Zekat 12/69, (I, 705); / Nesai, Sünen, Zekat, 23/64, (V, 75) İbn Mace, Sünen, Mukaddime 14, (I, 7); Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 357, 359, 361, 2 Buhârî, Sahih, Teravih, 31/1 (II, 52); Malik b. Enes, Muvatta’, Ramazan, 6/3, (I, 114)

3 Buhârî, Sahih, Teravih, 31/1 (II, 52); Malik b. Enes, Muvatta’, Ramazan, 6/3, (I, 114)

4 En’am, 6/25, Enfal, 8/31, Nahl, 16/24, Mü’minûn, 23/83, Furkan, 25/5, Neml, 27/68, Ahkaf, 46/17, Kalem, 68/15

“Ey iman edenler! (Aklı örten) içki (ve benzeri şeyler), kumar, dikili taşlar ve fal okları ancak, şeytan işi birer pisliktir. Onlardan kaçının ki kurtuluşa eresiniz.”⁵

أَمْ يَقُولُونَ تَقَوَّلَهُ بَلْ لَا يُؤْمِنُونَ فَلْيَأْتُوا بِحَدِيثٍ مِّثْلِهِ إِنْ كَانُوا صَادِقِينَ

“Yoksa, “O Kur’an’ı kendisi uydurup söyledi” mi diyorlar? Hayır, (sırf inatlarından dolayı) iman etmiyorlar. Eğer doğru söyleyenler iseler, haydi onun gibi bir söz getirsinler!”⁶

وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍ قَلِيلًا مَّا تُؤْمِنُونَ وَلَا بِقَوْلِ كَاهِنٍ قَلِيلًا مَّا تَدَّكَّرُونَ تَنْزِيلٌ مِّن رَّبِّ الْعَالَمِينَ وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ

“O, bir şâirin sözü değildir. Ne de az inanıyorsunuz! Bir kâhinin sözü de değildir. Ne de az düşünüyorsunuz! O, âlemlerin Rabbi tarafından indirilmedir. Eğer (Peygamber) bize isnat ederek bazı sözler uydurmuş olsaydı mutlaka onu kudretimizle yakalardık.”⁷

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ مَّاذَا أَنْزَلَ رَبُّكُمْ قَالُوا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ لِيَحْمِلُوا أَوْزَارَهُمْ كَامِلَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَمِنْ أَوْزَارِ الَّذِينَ يُضِلُّونَهُمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ أَلَا سَاءَ مَا يَزُرُونَ

“Onlara “Rabbiniz ne indirdi?” denildiği zaman, “Öncekilerin masalları” dediler. Böylece kıyamet gününde kendi günahlarını tam olarak, bilgisizce saptırdıkları kimselerin günahlarının da bir kısmını yüklenirler. Dikkat et, yüklendikleri ne kötüdür.”⁸

V- Konu İşlenirken Başvurulabilecek Bazı Hadisler

مَنْ افْتَبَسَ عِلْمًا مِنَ النُّجُومِ افْتَبَسَ شُعْبَةً مِنَ السَّحْرِ، زَادَ مَا زَادَ

"Kim müneccimlikle ilgili bir bilgi iktibas etmişse sihirde bir şûbe iktibas etmiş demektir. Müneccimlik arttıkça sihirbazlık ta artar."⁹

Hadislerde yasaklanan ilim, bugünün tabiriyle astronomi denen yıldızlar ilmi değil, astroloji denen falcılıktır.

وعن عروة بن عامر القرشي رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: ذُكِرَتِ الطَّيْرَةُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ

5 Maide, 5/90

6 Tur, 52/33-34

7 Hâkka, 69/41-45

8 Nahl, 16/24-25

9 Ebu Davud, Sünen, Tıbb, 22/22, (IV, 227)

فَقَالَ: أَحْسَنُهَا الْفَأَلُ، وَلَا تَرُدُّ مُسْلِمًا. فَإِذَا رَأَى أَحَدَكُمْ مَا يَكْرَهُ فَلْيَقُلْ: اللَّهُمَّ لَا يَأْتِي بِالْحَسَنَاتِ إِلَّا أَنْتَ، وَلَا يَدْفَعُ السَّيِّئَاتِ إِلَّا أَنْتَ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِكَ.

“Urve İbnu Âmir el-Kureşî radiyallahu anh anlatıyor: "Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ın yanında uğursuzluktan bahsedilmişti. Buyurdular ki:

"Bunun en iyisi fe'l (uğur çıkarma)dır. (Uğursuzluk inancı) bir müslümanı yolundan alıkoymasın. Biriniz, hoşlanmadığı bir şey görecektense şu duayı okusun: "Allahümme la ye'ti bi'lhasenâti illâ ente ,ve lâ yedfe'u's-Seyyiâti illâ ente velâ havle ve lâ kuvvete illâ bike. (Allahım! Hayrı ancak sen verebilirsin, kötülüğü de ancak sen defedebilirsin. (İbadet, çalışma, korunma vs. için muhtaç olduğumuz) güç ve kuvvet de ancak sendendir.)"¹⁰

وعن زيد بن خالد رضي الله عنه قال: صَلَّى لَنَا رَسُولُ اللَّهِ الصُّبْحَ بِالْحَدِيثِيَّةِ فِي إِثْرِ سَمَاءٍ كَانَتْ مِنَ اللَّيْلِ. فَلَمَّا انْصَرَفَ أَقْبَلَ عَلَى النَّاسِ فَقَالَ: هَلْ تَدْرُونَ مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ؟ قَالُوا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ، قَالَ: أَصْبَحَ مِنْ عِبَادِي مُؤْمِنٌ بِي وَكَافِرٌ؛ فَأَمَّا مَنْ قَالَ: مُطِرْنَا بِفَضْلِ اللَّهِ وَرَحْمَتِهِ فَذَلِكَ مُؤْمِنٌ بِي كَافِرٌ بِالْكَوْكَبِ؛ وَمَنْ قَالَ: مُطِرْنَا بِنَوْءِ كَذَا وَكَذَا فَذَلِكَ كَافِرٌ بِي مُؤْمِنٌ بِالْكَوْكَبِ

“Zeyd İbnu Halid (radiyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) Hudeybiye'de, bize geceleyin yağın yağmurun peşinden sabah namazı kıldırmıştı. Namazı bitirince cemaatin önüne geçti ve:"Rabbiniz ne dedi biliyor musunuz?" buyurdu. Cemaat: "Allah ve Resülü bilir!" dediler."Allah Teala hazretleri: "Kullarımdan bir kısmı bana mü'min, bir kısmı da kâfir olarak sabahladı. "Allah'ın fazlı ve rahmetiyle bize yağmur yağdırıldı" diyen bana mü'min, yıldızları da inkar edici olarak sabahladı. Kim de: "Falanca falanca yıldız sayesinde bize yağmur yağdırıldı" dediyse o da bana kâfir, yıldızla mü'min olarak sabaha erdi" dedi!" buyurdular."¹¹

10 Ebu Dâvud, Sünen, Tıbb 22/24, (IV, 230-235)

11 Buharî, Sahih, Ezan, 10/156, (I, 205); İstiska, 15/28, (II, 23); Megazi, 64/35, (5/61) Tevhid, 97/35, (VIII, 196); Müslim, Sahih, İman, 1/125, (I, 84); Malik b. Enes, Muvatta, İstiska, 13/4, (I, 192); Ebu Davud, Sünen, Tıbb, 22/22, (IV, 227); Nesâî, Sünen, İstiska, 17/16, (III, 165)

VI- Yararlanılabilecek Bazı Kaynaklar

Buhari, Sahih, Et'ime, 70/ 8, (VI, 199); Teravih, 31/1 (II, 251); Tıp, 76/19, (VII, 3); Büyû' 34/25, (III, 11) , 34/113, (III, 43);

Müslim, Sahih, Cuma, 7/43, (I,592); İlim, 47/15, (III, 2059); Zekat, 12/69 (I, 705); Akdiye, 30/17, (II, 1343); Selam, 39/102, (II, 1743); Mesacid, 5/33, (I, 382);

Ebu Davud, Sünen, Tıp, 22/17, (IV, 212), Sünnnet, 34/6, (V, 10),

Tirmizi, Sünen, İlim, 42/16, (V, 44), Et'ime, 26/1, (IV, 250); Nesâî, Sünen, Zekat, 23/64, (V, 75), 'İ deyn, 19/22, (III, 188);

İbn-i Mace, Sünen, Mukaddime, 2,(I, 3) 7,(I, 5) 67, (I, 27), Et'ime, 29/20, (II, 1095);

Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 180, II, 68, 381, 408, 429, 476, III, 477, IV, 357, 359, 361, V, 60, VI, 157;

Bekir Topaloğlu, Kelam İlmine Giriş, İstanbul 1981, s. 245;

Mehmet Sofuoğlu, Bid'atlar ve Korunma Yolları, İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü İstanbul 1964, s. 72-93;

Diyanet İslam Ansiklopedisi, "Bidat" Maddesi,VI/129-131, "Hurafe" Maddesi, XVIII/381;

Katib Çelebi, Mizânü'l-hak fî İhtiyâri'l- ehak (nşr. Orhan Şaik Gökyay) İstanbul 1980, s. 72-73;

İsmail Lütfi Çakan, Hurafeler ve Batıl İnanışlar, İstanbul, 1981; Recep Aktaş, Batıl İnançlar, Adana 1965,

Mustafa Uysal, Bid'at ve Hurafeler, Konya, 1969;

Abdülkadir İnan, Hurafeler ve Menşeleri, Ankara, 1962.